

ТРУДНОЩІ, З ЯКИМИ СТИКАЮТЬСЯ ШУКАЧІ ЗАХИСТУ ТА БІЖЕНЦІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Лютий 2023

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	1
ВСТУП	2
Історія	2
Шукачі захисту та біженці в Україні	2
Законодавство та політика України щодо захисту біженців	3
ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ, ВИЯВЛЕНІ В УКРАЇНІ	4
Труднощі з доступом до процедури надання захисту	4
Перешкоди для втечі з України чи переміщення всередині країни	5
Проблеми з поверненням в Україну з-за кордону	6
Труднощі з доступом до основних прав і засобів до існування	6
Ризики дискримінації	8
Затримання під час воєнного стану	8
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	9
ДОДАТОК 1 - МЕТОДОЛОГІЯ	i
ДОДАТОК 2 - ПРОФІЛІ РЕСПОНДЕНТІВ В УКРАЇНІ	ii
ПОДЯКИ	ii
ПРИМІТКИ	iii

АНОТАЦІЯ

Протягом тривалого часу Україна була як країною транзиту, так і країною призначення для людей, які тікають від переслідувань і насильства в інших частинах світу.¹

У 2021 році приблизно 5,000 шукачів захисту та біженців² шукали захисту в Україні або прямували транзитом до ЄС.³ Хоча ця група населення не є однорідною, вона має спільні вразливості. Оскільки ці люди втекли від інших конфліктів чи переслідувань, вони не мають безпечної рідної країни, куди можна повернутися, можуть не мати документів чи навіть громадянства⁴ і часто стикаються з відмовами у доступі до правового статусу через недоліки в законодавстві України та практиці надання захисту.

Коли Росія розпочала повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року, шукачі захисту та біженці з України опинилися серед мільйонів переміщених осіб або зіткнулися з загрозами, які несе війна, всередині країни.⁵ За даними Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН) в Україні, 1,283 зареєстрованих шукачів захисту в Україні покинули країну в першій половині 2022 року.⁶ Це означає, що близько 75% шукачів захисту та біженців все ще можуть перебувати в Україні, де вони особливо вразливі. Для того, щоб окреслити труднощі, з якими стикається ця категорія населення, цей звіт об'єднує результати проведенного БФ «Право на захист» (R2P) і HIAS опитування 168 шукачів захисту та біженців (багато з яких були або є бенефіціарами R2P), дослідження, письмові свідчення інших неурядових організацій та висновки УВКБ ООН в Україні.⁷

Деякі з ключових висновків, які висвітлюються в цьому звіті:

- В Україні наразі немає ефективного доступу до процедури надання захисту, проте особи, які не можуть звернутися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стикаються зі штрафами, депортацією або затриманням за «нелегальне перебування».
- Дві третини респондентів опитування заявили, що не можуть виїхати з України, як правило, через відсутність документів. Більше чверті не мали можливості вільно пересуватися всередині країни.
- Шукачі захисту та біженці, які втекли з України, стикаються зі значними труднощами при поверненні, що перешкоджає возз'єднанню родин.
- Без документів, що посвідчують особу, та проїзних документів люди не можуть отримати медичне обслуговування та гуманітарну допомогу, доступне житло.
- Приблизно кожен п'ятий респондент опитування сказав, що стикався з дискримінацією в Україні.
- Затримані особи не можуть подати заяву про надання захисту, стикаються з незадовільними умовами проживання та загрозою їхньому життю під час повномасштабного вторгнення.

Зважаючи на масштаби гуманітарної кризи в Україні, інтереси шукачів захисту та біженців через малочисельність ризикують бути проігнорованими. Більше того, ця група особливого ризику стикається зі специфічними проблемами, які вимагають вживання відповідних заходів. Цей звіт рекомендує конструктивні дії, які українська влада, міжнародні організації, уряди інших країн можуть вжити для покращення ситуації шукачів захисту та біженців в Україні. Результатами імплементації таких рекомендацій будуть:

- Шукачі захисту безперешкодно отримують доступ до процедур надання захисту.
- Біженці та особи, які потребують додаткового захисту⁸ безперешкодно оформлюють проїзні документи в Україні.
- Шукачі захисту, біженці та особи, які потребують додаткового захисту перетинають кордони України на виїзд без перешкод.
- Біженцям та особам, які потребують додаткового захисту дозволяється повторно в'їхати в Україну навіть за відсутності у них проїзних документів.
- Україна та інші уряди визнають документ шукача захисту як документ, що посвідчує особу, а документи біженця та особи, які потребують додаткового захисту є оцифрованими.
- Шукачі захисту, біженці та особи, які потребують додаткового захисту отримують доступ до гуманітарної допомоги, медичної допомоги, житла та роботи.
- Шукачі захисту, біженці та особи, які потребують додаткового захисту не стикаються з дискримінаційним поведінням.
- Затримання шукачів захисту використовується лише як винятковий захід. Усі затримані мають доступ до процедур надання захисту та гуманних і гідних умов тримання під вартою.

ВСТУП

Історія

У 2001-2013 роках HIAS був основним надавачем правової допомоги людям, які шукають захисту в Україні. У 2013 році HIAS допоміг створити Благодійний фонд «Право на захист» (R2P), який продовжив надавати підтримку цій групі населення, в тому числі як виконавчий партнер Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН). Керуючись нашим спільним 21-річним досвідом надання допомоги біженцям і шукачам захисту в Україні, на початок повномасштабного вторгнення ми передбачили, що ці люди стануть особливо вразливими.

У 2021 році R2P надав правову допомогу 1,553 біженцям та шукачам захисту в Україні та підтримав їхню соціальну та економічну інтеграцію в українське суспільство. Ця багаторічна робота зі спільнотами біженців в Україні стала відправною точкою для цього дослідження (див. Додаток 1 – методологія) та наступних рекомендацій щодо захисту шукачів захисту та біженців, які залишаються в країні.

Шукачі захисту та біженці в Україні

До 24 лютого 2022 року в Україні було зареєстровано приблизно 470,000 громадян третіх країн.⁹ Багато з цих людей мали дозвіл на постійне проживання, були іноземними студентами, інші – рятувалися від переслідувань і насильства в інших частинах світу.¹⁰ Остання категорія населення, яка є фокусом цього дослідження, включає осіб різних національностей, правових статусів і походження.¹¹

Із 5,000 шукачів захисту, зафіксованих УВКБ ООН у 2021 році, близько двох п'ятих були афганцями,¹² тоді як інші приїхали з таких країн як Сирія, Сомалі, Ірак і Росія.¹³ Багато з них тікали від політичних переслідувань у пострадянських країнах.¹⁴ У 2021 році вихідці з країн пострадянського простору становили 27% усіх шукачів захисту та 44% тих, хто отримав статус біженця в Україні.¹⁵ Окрім шукачів захисту, наприкінці 2021 року українська влада доповідала про 2,254 особи, які мають одну з форм захисту в Україні.¹⁶

У 2021 році 75% біженців та шукачів захисту, які проживали в Україні, становили чоловіки.¹⁷ R2P та HIAS відомо також про самотніх матерів та інших вразливих жінок, неповнолітніх без супроводу батьків, осіб з інвалідністю та потерпілих від певних травм. Більшість шукачів захисту, біженців та осіб, які потребують додаткового захисту (67%) проживали в Києві чи Одесі,¹⁸ велика кількість з них розмовляли українською та/або російською (59%) мовами.¹⁹

Хоча до січня 2023 року майже шість мільйонів людей стали внутрішньо переміщеними,²⁰ наразі невідомо, скільки з них є громадянами третіх країн, які шукають або отримали захист в Україні. Наше опитування виявило, що 27% респондентів всередині України були в певний час внутрішньо переміщеними, тоді як 71% залишалися в місті/області свого попереднього перебування.

27%

респондентів всередині України були в певний час внутрішньо переміщеними, тоді як

71%

залишалися в місті/області свого попереднього перебування.

Законодавство та політика України щодо захисту біженців

За законодавством, Україна виконує свої міжнародні зобов'язання щодо шукачів захисту та біженців шляхом реалізації процедур визначення статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, а також через розширення основних прав та послуг для цих груп населення. Проте наше дослідження виявило, що досвід постраждалих від війни в Україні осіб говорить про суттєвий розрив між наданими за законом правами і їх реалізацією на практиці.

Україна є учасницею Конвенції про статус біженців (Конвенція про біженців 1951 р.) та Протоколу до неї 1967 року.²¹ Крім того, Україна ратифікувала четверту Женевську конвенцію про захист цивільного населення під час війни.²² Дана конвенція містить ряд норм, спрямованих на захист цивільних осіб у разі збройного конфлікту, який охоплює все населення країн, що перебувають у конфлікті, без будь-яких негативних відмінностей.²³ 8 липня 2011 року в Україні було прийнято Закон «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» (Закон про біженців). Закон про біженців пропонує дві форми захисту: статус біженця та статус особи, яка потребує додаткового захисту.²⁴ Державна міграційна служба України (ДМС) є головним органом виконавчої влади, відповідальним за реалізацію політики у сфері міграції та надання захисту.²⁵

Відповідно до вимог міжнародного права, Україна прийняла законодавство про надання захисту, яке дозволяє визнавати особу біженцем чи особою, яка потребує додаткового захисту і надавати їй відповідні права. Однак шукачі захисту в Україні протягом тривалого часу стикаються з низкою перешкод на шляху до визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.²⁶ Навіть до повномасштабного вторгнення більшість шукачів захисту чекали рішення щодо своїх заяв місяцями, деякі з них - більше п'яти років.²⁷ У 2019 році загальний рівень визнання становив 21%. Особливо рівень визнання був низьким для шукачів захисту із таких країн, як Сирія та Афганістан.²⁸ У 2021 році УВКБ ООН зазначило, що щорічно в Україні захист отримують лише близько 100 шукачів захисту.²⁹

Законодавство України забезпечує доступ до соціальних послуг, медичного обслуговування, житла та праці для шукачів захисту, визнаних біженців та осіб, які потребують додаткового захисту.³⁰ На практиці ж, шукачі захисту стикаються з численними перешкодами у доступі як до процедури надання захисту, так і до основних прав, а також засобів до існування. Підтримку цій групі населення надають УВКБ ООН та неурядові організації (як міжнародні, так і місцеві).³¹

Люди, які втекли від бойових дій, збираються для отримання грошової допомоги в пункті реєстрації у Львові, Україна, 30 березня 2022 року (AG для HIAS)

ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ, ВИЯВЛЕНІ В УКРАЇНІ

Труднощі з доступом до процедури надання захисту

Відповідно до Загальної декларації прав людини, кожен має право шукати захисту в інших країнах і користуватися ним.³² Право на захист гарантується статтею 18 Хартії ЄС про основоположні права.³³ Крім того, стаття 47 Хартії гарантує право на ефективний засіб правового захисту та справедливий суд. Директива 2013/32/ЄС визначає, що держави-члени повинні забезпечити, щоб рішення щодо заяв про міжнародний захист виносилися в письмовій формі.³⁴

Звернутися за міжнародним захистом в Україні вкрай складно, особливо після початку повномасштабного вторгнення.³⁵ 24 лютого 2022 року Державна міграційна служба України призупинила роботу своїх територіальних органів та підрозділів, а також інформаційних систем.³⁶ 15 березня ДМС відновила діяльність у відносно безпечних районах, де не ведуться активні бойові дії.³⁷ Однак територіальні органи ДМС продовжують використовувати воєнний стан як виправдання для припинення реєстрації або розгляду заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Ні Закон «Про правовий режим воєнного стану», ні Указ Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» не обмежують право особи шукати захисту в Україні. Незважаючи на це, шукачі захисту регулярно позбавляються ефективних засобів правового захисту, а заяви про надання захисту відхиляються без будь-якого письмового повідомлення чи законної причини.

Шукачі захисту не можуть з об'єктивних причин звернутися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, проте вони розглядаються як особи, що перебувають на території України нелегально. Зокрема, 17% респондентів нашого опитування повідомили, що їх оштрафували або затримали за незаконне перебування чи в'їзд, або їм загрожує примусове повернення до країни, з якої вони втекли. Деякі респонденти сказали, що їх оштрафували, коли вони звернулися до територіальних органів ДМС із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, тоді як іншим взагалі не дозволили подати вказану заяву.³⁸

17%

респондентів нашого опитування повідомили, що їх оштрафували або затримали за незаконне перебування чи в'їзд, або їм загрожує примусове повернення до країни, з якої вони втекли.

«**Нас оштрафували під час звернення до міграційної служби.**

— Свідчення жінки з трьома дітьми, яка має непрострочену довідку про звернення за захистом.

«**Наші заяви про надання статусу біженця не були прийняті без будь-яких причин. Ми заплатили штрафи за нелегальне перебування, тому ризикуємо бути депортованими.**

— Свідчення жінки з трьома дітьми, яка не має документів.

R2P зазначив,³⁹ що шукачам захисту іноді відмовляють у прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту без відповідного юридичного письмового повідомлення. Відповідно до Закону про біженців,⁴⁰ рішення про відмову в прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту повинно бути надано в письмовій формі. На оскарження рішення особа має п'ять робочих днів.⁴¹ Отже, відмова без відповідного письмового повідомлення позбавляє людей права на оскарження рішення та права на ефективний засіб правового захисту. Можливість оскарження допомогла б захистити шукачів захисту від несправедливого ставлення як до тих, хто нелегально перебуває в Україні.

Нові загрози праву на міжнародний захист

У вересні 2022 року Верховна Рада схвалила законопроект, який необґрунтовано розширює сферу затримання, дозволяє обмежувати свободу пересування незалежно від судових рішень та обмежує право звертатися за захистом на кордоні.⁴² Крім того, законопроект надає Держприкордонслужбі та Службі безпеки України дискреційні повноваження примусово видворяти іноземців та осіб без громадянства без рішення суду. Наразі законопроект готується для другого читання та остаточного голосування у парламенті. УВКБ ООН та R2P надали відповідні рекомендації та продовжують проведення адвокаційної роботи щодо внесення змін до законопроекту.⁴³

Перешкоди для втечі з України чи переміщення всередині країни

Стаття 12 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (МПГПП) визнає право всіх людей залишати будь-яку країну. Крім того, біженці, які законно перебувають на території держави-учасниці, мають право на проїзні документи відповідно до статті 28 Конвенції про біженців 1951 року.⁴⁴ Управління Верховного комісара ООН у справах біженців у своїй позиції щодо повернення в Україну, зазначає, що особи, які не мають громадянства України також можуть залишити Україну внаслідок подій, пов'язаних з конфліктом, і їм слід дозволити це зробити.⁴⁵

Після російського вторгнення країни-члени ЄС не вимагали візи чи біометричного паспорта для перетину кордону з України в ЄС.⁴⁶ Проте R2P зазначає,⁴⁷ що на практиці приблизно з квітня 2022 року біженці та особи, які потребують додаткового захисту повинні надавати свої проїзні документи для перетину кордону до ЄС. Це є проблемою, враховуючи, що більшість визнаних біженців або осіб, які потребують додаткового захисту в Україні не мають проїзних документів.

Згідно з українським законодавством, усі біженці та особи, які потребують додаткового захисту мають право отримати проїзні документи.⁴⁸ Але навіть до війни доводилось довго очікувати на документи. Під час воєнного стану біженцям або особам, які потребують додаткового захисту стало ще складніше отримати чи відновити документи.⁴⁹ Через обстріли та відключення електроенергії територіальні органи ДМС мали непередбачуваний графік роботи або могли відмовитися приймати заяви на проїзні документи.

Без дійсних документів особам, які отримали захист, не дозволяється виїхати з України. З респондентів опитування, 66% сказали, що не можуть залишити територію України.

66%

сказали, що не можуть залишити територію України.

27%

респондентів зазначили, що не можуть вільно подорожувати всередині України.

Крім того, 27% респондентів зазначили, що не можуть вільно подорожувати всередині України. Деякі вказали, що не можуть покинути своє місце проживання через контрольні-пропускні пункти поблизу або через те, що бояться бути оштрафованими чи депортованими.

« Я живу в Чугуєві,⁵⁰ тому я не можу поїхати. Є багато блокпостів. Моє місто регулярно обстрілюють, тому я живу в підвалі.

— Свідчення чоловіка з двома дітьми та непростроченою довідкою про звернення за захистом.

« Я не можу працювати поза Києвом, моя свобода пересування обмежена регулярною перевіркою документів.

— Свідчення чоловіка без документів.

Черги на вулицях у перший день роботи нового пункту R2P для реєстрації на отримання грошової допомоги, що надається УВКБ ООН. Програма має на меті охопити щонайменше 360 000 осіб. (Алан Чін)

Проблеми з поверненням в Україну з-за кордону

Відповідно до Загальної декларації прав людини кожен має право залишити будь-яку країну, включаючи свою власну, і повернутися в свою країну.⁵¹ Стаття 12 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (МПГПП) визначає, що ніхто не може бути свавільно позбавлений права на в'їзд до своєї країни.⁵²

Біженцям, які втекли до ЄС, важко повернутися в Україну.⁵³ Українське законодавство передбачає, що біженці, особи без громадянства та особи, які потребують додаткового захисту, можуть отримати посвідчення особи на повернення в Україну в дипломатичній установі за кордоном.⁵⁴ Обов'язковою умовою для отримання цього посвідчення є втрата, викрадення або недійсність проїзного документа.⁵⁵ Таким чином, ті біженці та особи, які потребують додаткового захисту, які ніколи не отримували проїзних документів, але тепер переміщені за кордон (оскільки багато втекли без документів), не можуть отримати документи, необхідні для повернення.

Це заважає можливості возз'єднання сім'ї. Наше паралельне дослідження про труднощі, з якими стикаються шукачі захисту та біженці, які втекли з України до ЄС, виявили, що 20% були розлучені з членами своїх сімей. Серед опитаних в Україні, 35% були розлучені з родиною.

Крім того, стало відомо, що деякі відповідні установи України за кордоном не могли оформити документи, оскільки не змогли підключитися до інформаційних систем в Україні. Крім того, деякі біженці повідомляють, що їм відмовляють у видачі вказаного посвідчення та кажуть, що видаватимуть документи лише громадянам України. У відповіді на наш інформаційний запит до Міністерства закордонних справ України було повідомлено, що МЗС не має фінансування для видачі посвідчень на повернення особам, яким надано захист України.⁵⁶

Деякі респонденти, які опинилися в ЄС, є шукачами захисту і мають довідку про звернення за захистом в Україні. Вони не можуть подорожувати до інших країн або повторно в'їжджати в Україну, оскільки їх довідка недійсна для подорожей, а їхні паспорти й досі утримуються територіальними органами ДМС.

Труднощі з доступом до основних прав і засобів до існування

Положення Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права (МПЕСКП) застосовуються до всіх, а саме до громадян і не громадян, принаймні на базовому рівні.⁵⁷ МПЕСКП гарантує кожному право на достатній рівень життя, включаючи їжу, одяг, житло та соціальне забезпечення.⁵⁸ Конвенція про біженців 1951 року гарантує біженцям економічні та соціальні права, такі як право на оплачувану роботу, житло, державну освіту, державну допомогу та соціальне забезпечення.⁵⁹

Законодавство України встановлює мінімальний рівень життя, який має забезпечуватися шукачам захисту та біженцям. На практиці умови прийому залишаються неналежними.⁶⁰ Люди, які не можуть подати свої заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, позбавляються захисту та державних послуг, що робить їх надзвичайно вразливими. Навіть ті, хто отримав довідку про звернення за захистом в Україні, мають лише мінімальний доступ до послуг, які вимагають ідентифікації. Довідка про звернення за захистом служить доказом того, що шукач захисту перебуває на території України на законних підставах, але не є документом, що посвідчує особу.⁶¹ Навіть особи, які мають статус біженця або додатковий захист, повідомляють про дискримінацію в доступі до медичних послуг, освіти та працевлаштування.⁶²

Багато біженців і шукачів захисту в Україні висловлюють бажання вивчити мову, знайти роботу чи відкрити бізнес.⁶³ Однак, без доступу до засобів на існування інтеграція в українське суспільство залишається ускладненою.

ROKADA⁶⁴ зазначила, що біженці або особи, які потребують додаткового захисту, які зазнали внутрішнього переміщення, часто не можуть отримати гуманітарну допомогу через відсутність необхідних документів.⁶⁵ Деякі послуги, наприклад, державна програма грошової допомоги «Є допомога»,⁶⁶ доступні лише через державний сайт і додаток Дія, доступ до яких у біженців і шукачів захисту є обмеженим.

За відсутності будь-якої державної підтримки, допомогу цим категоріям як найбільш незахищеним верствам населення протягом перших місяців 2022 року надало УВКБ ООН.⁶⁷ До осені 2022 року УВКБ ООН виявило підвищену вразливість цих груп населення та вирішило надавати загальну грошову допомогу всім зареєстрованим біженцям і шукачам захисту протягом шести місяців. Повідомляється, що на момент складання цього звіту грошові виплати продовжувались.⁶⁸

50%

респондентів нашого опитування заявили, що їхніх документів недостатньо для забезпечення основних потреб.

50% респондентів нашого опитування заявили, що їхніх документів недостатньо для забезпечення основних потреб. Ще 30% сказали, що документів достатньо лише для часткового задоволення потреб. Особи, які потребують додаткового захисту та шукачі захисту, які мають довідку про звернення за захистом, повідомили про проблеми з визнанням своїх документів державними установами, а також про незадовільний доступ до соціальних чи медичних послуг, ринку праці та житла. Деякі респонденти сказали, що їхній банківський рахунок було заблоковано після 24 лютого. Крім того, респонденти висловили бажання працевлаштуватися, однак зазначили, що не можуть отримати чи знайти роботу.

« Я живу в Україні 22 роки, але не маю нормального документа. Довідка – це лише папір для влади. Я не можу офіційно працевлаштуватися.

— Свідчення чоловіка з простроченою довідкою про звернення за захистом.

« У мене є тільки документ про надання захисту. Я, наприклад, не можу користуватися «Дією». Я не можу отримати гуманітарну допомогу.

— Свідчення чоловіка з двома дітьми без довідки про звернення за захистом.

« Я не можу отримати медичний висновок або продовжити термін дії свого посвідчення водія.

— Свідчення чоловіка з двома дітьми та непростроченою довідкою про звернення за захистом.

« Моя [банківська] картка заблокована, я не можу вільно пересуватися, у мене немає медичної декларації.

— Свідчення чоловіка з непростроченим довідкою про звернення за захистом.

Що стосується житла, Закон про біженців визначає право шукачів захисту бути розміщеними в пунктах тимчасового розміщення.⁶⁹ Однак загальна кількість місць для прийому в Україні обмежена 320 місцями, що є недостатнім.⁷⁰ Більшість опитаних орендували квартири (64%). Фінансові труднощі, а також відсутність необхідних документів були названі перешкодами для оформлення оренди чи володіння житлом. Кілька респондентів були змушені залишити свої домівки через повномасштабне вторгнення.

« Я жив у Харкові, але моя квартира була зруйнована обстрілом. Зараз я переїхав до Дніпра, де знімаю невелику квартиру за 22000 грн.⁷¹

— Свідчення чоловіка, який є особою, яка потребує додаткового захисту із двома дітьми.

Шукачам захисту та біженцям в Україні важко задовольнити основні потреби. Із респондентів:

82% не забезпечені харчуванням та грошовою допомогою.

10% забезпечені продуктовими наборами.

13% мають змогу отримати повну медичну допомогу.

11% мають доступ лише до невідкладної медичної допомоги.

10% отримують призначені ліки безкоштовно.

50% респондентів сказали, що їхні доходи були достатніми до 24 лютого, але не є достатніми зараз.

27% вказали, що їхні доходи були недостатніми до цієї дати і залишаються недостатніми.

Основними факторами незадовільного доступу до засобів існування та охорони здоров'я, ймовірно, є відсутність документів, а також невизнання органами влади довідок про звернення за захистом та документів біженців та осіб, які потребують додаткового захисту.

87% опитаних зазначили, що знають, де отримати правову допомогу та/або знайти юристів.

Варто зауважити, що 87% опитаних зазначили, що знають, де отримати правову допомогу та/або знайти юристів. Це свідчить про те, що багато респондентів взяли участь у програмах правової та соціальної допомоги українських НУО, зокрема R2P, ROKADA та «Десяте квітня».⁷²

Позитивна практика: доступ до ринку праці

Раніше, шукачі захисту мали дуже обмежений доступ до роботи в Україні. Щоб офіційно працевлаштувати шукача захисту, роботодавці повинні були запропонувати зарплату, яка вдвіть перевищує мінімальну зарплату в Україні.⁷³ У вересні 2022 року Верховна Рада ввела зміни до закону⁷⁴ і призупинила дію цієї норми. Це, ймовірно, покращить доступ до засобів на існування, однак, складні умови в Україні ускладнюють оцінку ефективності цієї зміни.

Ризики дискримінації

Україна ратифікувала міжнародні договори з прав людини,⁷⁵ які застосовуються як до громадян, так і до іноземців на її території, за кількома винятками.⁷⁶ Крім того, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації зобов'язує Україну засуджувати расову дискримінацію та проводити політику ліквідації расової дискримінації.⁷⁷

Українське законодавство забороняє дискримінаційні дії з боку державних органів та приватних юридичних осіб.⁷⁸ У нашому опитуванні шукачі захисту та біженці повідомили, що до них застосовувалися подвійні стандарти. У своїх звітах УВКБ ООН вже вказувало на дискримінацію як на одну з перешкод для інтеграції шукачів захисту та біженців у суспільство.⁷⁹ Біженці повідомляють, що стикаються з дискримінацією, намагаючись отримати доступ до медичних послуг, освіти та працевлаштування.⁸⁰ Як і в багатьох європейських країнах, після «кризи біженців» у 2015 році, висвітлення питання біженців у засобах масової інформації мало негативний контекст.⁸¹ ROKADA⁸² повідомила, що шукачі захисту та біженці проходять додатковий контроль на контрольно-пропускних пунктах або мають труднощі з доступом до адміністративних чи приватних послуг. 17% опитаних зазначили, що стикалися з дискримінацією в Україні.

17%

опитаних зазначили, що стикалися з дискримінацією в Україні.

« Я відчуваю зневажливе ставлення. Можливо, я помилюся, однак я так відчуваю. Я зараз не можу знайти роботу, навіть неофіційну.

— Свідчення жінки з двома дітьми та непростроченою довідкою про звернення за захистом.

« Вони постійно зупиняють мене на блокпостах і довго перевіряють документи (чіпляються до того, що документ виглядає занадто новим, занадто акуратним). Не всі працівники КПП розуміють, що це за документ. Дивляться з недовірою через національність.

— Свідчення чоловіка, який є особою, яка потребує додаткового захисту.

Затримання під час воєнного стану

Конвенція 1951 року передбачає відсутність покарання для шукачів захисту, які в'їхали або залишилися нелегально, якщо вони з'явилися без затримки та продемонстрували поважну причину свого незаконного в'їзду чи перебування.⁸³ Затримання слід застосовувати лише як винятковий захід, і слід розглядати альтернативи затриманню.⁸⁴

В Україні є системна проблема із затриманням мігрантів. Правозахисні організації висловлюють занепокоєння з приводу поганих умов утримання ув'язнених та

поводження з ними, недотримання обмежень тримання під вартою та значного ризику свавільного затримання.⁸⁵ Українські НУО, з якими проводилися консультації для цього звіту, описують кілька випадків, коли право подати заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту або доступ до справедливого судового розгляду затриманих громадян третіх країн було обмежено.⁸⁶ Крім того, Європейський суд з прав людини визнав затримання Україною мігрантів порушенням статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.⁸⁷

На кінець 2021 року в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, перебувала 881 особа.⁸⁸ Згідно зі звітом за перше півріччя 2022 року, в цих пунктах утримувалося 450 громадян третіх країн.⁸⁹ У відповідь на інформаційний запит R2P, ДМС повідомила, що станом на 29 вересня 2022 року в пунктах залишилося лише 75 громадян третіх країн.⁹⁰

4 квітня 2022 року правозахисна організація Human Rights Watch повідомила, що громадяни третіх країн опинилися в пастці в Волинському пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні⁹¹ після затримання за спробу незаконного перетину кордону з Польщею перед російським вторгненням.⁹² Human Rights Watch також повідомила про присутність військовослужбовців і техніки біля пункту в населеному пункті – Журавичах. Це створює ризик для затриманих, особливо під час активних бойових дій, оскільки цивільні об'єкти можуть втратити захист згідно з міжнародним гуманітарним правом або постраждати від випадкової шкоди. Ризик невибіркових нападів і постійні відключення електроенергії значною мірою підвищують вразливість затриманих і ставлять їхнє життя під серйозний ризик.⁹³

Під час нашого опитування респонденти, які перебували в місцях позбавлення волі, повідомили про незадовільні умови перебування та сказали, що вони стикнулися з відмовою розглядати їх заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

За таких умов необхідно вжити додаткових заходів, щоб гарантувати безпеку затриманих.

У вересні 2022 року у відповідь на запит R2P щодо інформації про вжиття урядом таких заходів,⁹⁴ ДМС відповіла про механізми забезпечення безпеки, які використовуються в пунктах, а також повідомила про забезпечення продуктами харчування та медичною допомогою затриманих.⁹⁵ У ДМС зазначили, що вісім осіб, які перебувають під вартою, змогли подати заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Юридичну допомогу затриманим в пунктах надає R2P під час своїх щомісячних візитів. Незважаючи на ці добросовісні заходи, тривале утримання під вартою громадян третіх країн та осіб без громадянства продовжує ставити під ризик їхнє життя і здоров'я.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Незважаючи на значні виклики, велика кількість біженців і шукачів захисту продемонстрували стійкість у протистоянні та подоланні труднощів, з якими вони зіткнулися, шукаючи захисту в Україні. Перебуваючи у надзвичайно вразливій ситуації, біженці та шукачі захисту сповнені рішучості побудувати краще майбутнє як для себе, так і для своїх родин саме в Україні. Вони активно шукають можливості вивчити українську мову, знайти роботу та інтегруватися в українське суспільство. Проте, наше дослідження виявило, що шукачі захисту та біженці в Україні стикаються з численними обмеженнями своїх прав на доступ до процедур захисту, вільне пересування, возз'єднання сім'ї та доступ до задоволення основних потреб, таких як медичне обслуговування, гуманітарна допомога тощо. Ця категорія населення, яка вже знаходиться в зоні ризику, стає ще більш уразливою через триваюче повномасштабне вторгнення.

Хоча українська влада, очевидно, стикається з суттєвими викликами під час воєнного стану, Україна залишається зобов'язаною міжнародним і національним правом захищати права біженців і шукачів захисту. Крім того, влада може вжити конкретних заходів, які вимагають відносно невеликих ресурсів, щоб суттєво покращити захист цієї групи населення. Міжнародні організації, неурядові організації та іноземні партнери також несуть відповідальність за впровадження цільових рішень, спрямованих на задоволення конкретних потреб цих людей. R2P і HIAS рекомендують наступні дії:

Забезпечити доступ до процедури надання захисту

- Державна міграційна служба України (ДМС) має **відновити прийняття до розгляду заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту без жодної дискримінації**. Відмова у прийнятті заяви може бути виконана лише відповідно до статті 5 Закону про біженців.
- ДМС має пріоритизувати **надання проїзних документів** для біженців та осіб, які потребують додаткового захисту.
- ДМС має активно **поширювати інформацію та оновлення, необхідні шукачам захисту та біженцям** для доступу до захисту, у тому числі через веб-сайти, соціальні мережі та територіальні підрозділи, у співпраці з міжнародними організаціями та громадянським суспільством.

Забезпечити вільне пересування, виїзд і в'їзд в Україну

- ДМС має співпрацювати з Державною прикордонною службою, щоб **уможливити перетин кордону для шукачів захисту та біженців без дискримінації**. Кожен, хто хоче втекти з зон конфлікту, повинен мати можливість це зробити.
- Державна прикордонна служба має **дозволити біженцям та особам, які потребують додаткового захисту в'їзд в Україну**, навіть якщо у них немає проїзних документів.

Забезпечити доступ до прав через необхідні законодавчі зміни та надання відповідних документів

- Верховна Рада має **включити визнання довідки про звернення за захистом як документа, що посвідчує особу до законопроєкта (№ 3387) про надання захисту іноземцям та особам без громадянства та продовжити його розгляд** та обговорення у співпраці з міжнародними організаціями та громадянським суспільством.
- Міністерство внутрішніх справ та Міністерство цифрової трансформації **мають оновити, модернізувати та оцифрувати документи біженців та шукачів захисту**.⁹⁶ Ці цифрові документи слід вважати еквівалентними паперовим.

Сприяти доступу до задоволення основних потреб і послуг

- Міністерство охорони здоров'я має **гарантувати доступ до первинної медичної допомоги** для шукачів захисту та біженців, наприклад, забезпечивши, щоб ця група людей могла підписати медичну декларацію з лікарями.
- Міжнародні організації, місцеві органи влади та неурядові організації повинні **забезпечити доступ до життєво необхідної гуманітарної допомоги** для всіх, хто її потребує.
- Враховуючи, що біженці та особи, які потребують додаткового захисту мають право на отримання підтримки у разі внутрішнього переміщення, вони повинні **користуватися тим самим рівнем захисту, що і громадяни України у цьому питанні**.
- Кабінет Міністрів має **гарантувати доступ до безпечного та доступного житла** для шукачів захисту та біженців в Україні.
- Українська влада, громадські організації та роботодавці повинні **сприяти добросовісному виконанню останніх змін до Закону України «Про зайнятість населення»**,⁹⁷ в тому числі сприяти донесенню інформації про Закон до бенефіціарів, Державної служби зайнятості та інших залучених суб'єктів.

Запобігати дискримінаційному поводженню та боротися з ним

- Кабінету Міністрів **слід створити ефективні механізми виявлення та повідомлення про дискримінаційне поводження з біженцями** та шукачами захисту через органи державної влади, у тому числі через співпрацю з Омбудсменом та громадянським суспільством.
- Кабінет Міністрів має забезпечити навчання для місцевих органів влади та постачальників послуг щодо виявлення, запобігання та реагування на будь-які види дискримінації.

Захищати затриманих іноземців та осіб без громадянства, у тому числі шляхом забезпечення їх доступу до процедури надання захисту

- Враховуючи загрози затриманим громадянам третіх країн під час воєнного стану, необхідно **розглядати альтернативи затриманню**, коли це можливо.
- ДМС має право вимагати затримання громадян третіх країн або осіб без громадянства **лише в крайньому випадку**, якщо затримання є необхідним і неминучим.
- Так само Державна прикордонна служба має застосовувати затримання лише як винятковий захід.
- ДМС та Державна прикордонна служба повинні забезпечити затриманим **доступ до процедури надання захисту та гуманні та гідні умови утримання**.

Двоюрівні ліжка для вимушено переміщених на «Арені Львів», місці компактного поселення, де люди зібралися перед тим, як продовжити свою подорож до безпечного місця в Україні чи інших країнах, Львів, Україна, 1 квітня 2022 р. (AG для HIAS)

ДОДАТОК 1 – МЕТОДОЛОГІЯ

Із липня по жовтень 2022 року співробітники R2P провели опитування 168 шукачів захисту та біженців, які постраждали від війни та залишилися в Україні. Більшість учасників опитування були бенефіціарами R2P у партнерстві з УВКБ ООН. Анкета опитування містила питання про соціально-демографічні характеристики; міграційний статус; документацію; свободу пересування; передбачувані ризики та перешкоди, з якими стикаються; доступ до житла, харчування, медичного обслуговування, роботи та соціальних зв'язків. Загалом анкета складалася з 29 пунктів, які включали питання з вибором відповідей та чотири відкриті питання. R2P проводив інтерв'ю за допомогою анкети через Telegram, WhatsApp, Viber, Facebook, електронну пошту та телефон. Деякі учасники були направлені на опитування лідерами спільнот біженців, УВКБ ООН, неурядовими організаціями, такими як громадська організація «Десяте квітня».

R2P отримали письмові заяви від трьох⁹⁹ провідних українських неурядових організацій, які працюють з біженцями, особами, які потребують додаткового захисту та шукачами захисту, про проблеми, свідками яких вони стали. Ці організації були обрані через їхній великий досвід як виконавчих партнерів УВКБ ООН у наданні соціальних та правових послуг біженцям та шукачам захисту. Крім того, було проведено масштабне дослідження для аналізу законодавства та політики України. До органів влади України були направлені інформаційні запити, щоб включити найновішу статистику. 22 листопада 2022 року R2P надав стислий опис висновків та рекомендації Верховній Раді, Кабінету Міністрів, ДМС, Держприкордонслужбі, МОЗ, Міністерству цифрової трансформації та МВС. До 22 грудня 2022 року надійшли відповіді з Верховної Ради, Мінсоцполітики (переадресовано КМУ), МВС, Мінцифри та МЗС (переадресовано Кабміном). Ці відповіді були включені до звіту, де це було доречно.

Усі біженці та шукачі захисту, які брали участь в опитуванні, були чітко поінформовані про мету анкети та усвідомлювали, як використовуватимуться їхні відповіді.

Монітор R2P Наталія Зигула (в синій жилетці) надає інформаційні та юридичні консультації на пункті пропуску «Краковець» на українсько-польському кордоні, 30 березня 2022 р. (AG для HIAS)

ДОДАТОК 2 - ПРОФІЛІ РЕСПОНДЕНТІВ В УКРАЇНІ

Серед респондентів цього дослідження, які залишилися в Україні, більшість – чоловіки віком 18-45 років. 43% вважають себе мусульманами, а 36% - християнами. У більшості з них є діти.

Країни походження: респонденти, що залишаються в Україні	Статус респондентів, які залишаються в Україні
Росія 41%	31% є шукачами захисту без довідок про звернення за захистом або з простроченими довідками
Білорусь 12%	17% є шукачами захисту з непростроченими довідками про звернення за захистом
Сирія 7%	14% є особами, які потребують додаткового захисту без документів
Узбекистан 6%	13% мають посвідку на тимчасове проживання
Таджикистан 5%	10% визнані біженцями в Україні
Киргизстан, Азербайджан, Казахстан (4% each)	

ПОДЯКИ

Цей звіт є продуктом HIAS і БФ «Право на захист» (R2P). Наталія Криницька з R2P провела більшу частину дослідження та написала цей звіт. Ми вдячні Світлані Бутенко, Шахсне Рустемовій, Анні Комзюк, Івану Гончарову та Олександрю Лапіну з R2P за збір і аналіз даних, а також Тетяні Лузан за надання корисних коментарів та ідей.

Висловлюємо подяку всім респондентам опитування та громадським організаціям ROKADA і Десяте квітня.

Ми також високо оцінюємо готовність українських державних органів надати коментарі, а також підтримку УВКБ ООН у наданні даних та рекомендацій. Гійєрмо Кантор, Рейчел Левітан, Кетрін Вулріч та Ольга Моркова з HIAS надали детальні коментарі та рекомендації до цього звіту.

Цей звіт сфокусовано та ґрунтується на досвіді груп ризику в Україні.

ПРИМІТКИ

1. Багаторічна багатопартнерська стратегія захисту та рішень для України, 2018 – 2022 рр. (8 січня 2018). УВКБ ООН. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2018/06/Ukraine-MYMP-Protection-and-Solutions-strategy-2018_2022_FINAL.pdf.
2. УВКБ ООН, Агентство ООН у справах біженців. УВКБ ООН. (ENG). <https://www.unhcr.org/ukraine.html>.
3. МОМ. (13 квітня 2021). Нелегальні мігранти в Україні Аналітичний підсумок. МОМ. (ENG). https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/irregular_migrants_in_ukraine_eng.pdf.
4. Населення без громадянства оцінюється в 36 000 осіб. Дивіться УВКБ ООН. (ENG). <https://www.unhcr.org/ukraine.html>.
5. УВКБ ООН, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>. УВКБ ООН. (ENG). <https://www.unhcr.org/ua/en/internally-displaced-persons>.
6. Інформацію отримано від УВКБ ООН.
7. Паралельно, HIAS і R2P опитали 300 шукачів захисту та біженців, які втекли до ЄС. Це дослідження опубліковано в дочірньому звіті: HIAS & R2P (2023). «Вони сказали, що нічим не можуть мені допомогти...» Труднощі, з якими стикаються шукачі захисту та біженці, які тікають від війни в Україні до ЄС. <https://hias.org/wp-content/uploads/EU-report-NUASR-EN-web-24.0124.pdf>
8. Форма захисту, яка надається в Україні особам, які змушені були прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок загрози їх життю, безпеці чи свободі в країні походження.
9. МОМ. (1 березня 2022). МОМ посилює реагування на кризу в Україні та закликає до вживання інклюзивних заходів захисту. (ENG). <https://www.iom.int/news/iom-scales-response-ukraine-crisis-and-appeals-inclusive-protection-measures>.
10. МОМ. (13 квітня 2021). Нелегальні мігранти в Україні. Аналітичний підсумок. МОМ. (ENG). https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/irregular_migrants_in_ukraine_eng.pdf.
11. Багаторічна багатопартнерська стратегія захисту та рішень для України, 2018 – 2022 рр. (8 січня 2018). УВКБ ООН. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2018/06/Ukraine-MYMP-Protection-and-Solutions-strategy-2018_2022_FINAL.pdf.
12. УВКБ ООН. (ENG). <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=btIs9F>.
13. УВКБ ООН. (2021, березень). Біженці та шукачі захисту. Тематичне оновлення. Україна. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/03/2021-03-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update_FINAL-1.pdf.
14. F. Düvell, & I. Lapshyna (nd). Die russische Bedrohung der Ukraine: Was könnte das für Vertreibung und Flucht bedeuten? – Netzwerk Fluchtforschung, <https://fluchtforschung.net/blogbeitraege/die-russische-bedrohung-der-ukraine-was-konnte-das-fur-vertreibung-und-flucht-bedeuten/>
15. Дана інформація взята з відповіді на запит ДМС від 09.08.2022 №ЗПІ-К-225-22.
16. Згідно зі статистичними даними ДМС за 2021 рік, рядки 22-23.
17. Згідно зі статистичними даними ДМС за 2021 рік, рядки 22-23.
18. УВКБ ООН. (2021, березень). Біженці та шукачі захисту. Тематичне оновлення. Україна. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/03/2021-03-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update_FINAL-1.pdf.
19. Соціально-економічний профіль шукачів захисту та біженців працездатного віку в Україні. (червень 2019). УВКБ ООН. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2019/08/2019-06-Refugee_AS_Employment_Final_ENG.pdf.
20. МОМ в Україні (січень 2023). Оперативне оновлення кризового реагування (ENG): <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-crisis-response-operational-update-16-22-january-2023>.
21. 10 січня 2002 року обидва договори були ратифіковані Верховною Радою України.
22. 3 серпня 1954 р.
23. Відповідно до статті 13, саме частина II ЖК IV покриває усе населення країн, що перебувають у конфлікті.
24. Статус національного тимчасового захисту ніколи не був активований, тому ніхто не отримував тимчасовий захист в Україні.
25. Загальні рамки. (nd). Державна Міграційна Служба України. Отримано 18 жовтня 2022 р. З <https://dmsu.gov.ua/en-home/about/general-framework.html>.
26. Коаліція неурядових організацій. (2018). Проміжний звіт «Стан дотримання прав біженців, шукачів захисту та осіб без громадянства в Україні».
27. УВКБ ООН. (березень 2021). Біженці та шукачі захисту. Тематичне оновлення. Україна. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/03/2021-03-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update_FINAL-1.pdf.
28. УВКБ ООН 25 років в Україні. (2011). УВКБ ООН. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/07/UNHCR-25-years-in-Ukraine_ENG_30_06_2021_compressed.pdf.
29. УВКБ ООН. (березень 2021). Біженці та шукачі захисту. Тематичне оновлення. Україна. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/03/2021-03-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update_FINAL-1.pdf.
30. ст. 13, 15 Закону про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

31. УВКБ ООН. (липень 2022). ОПЕРАТИВНЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОНОВЛЕННЯ. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2022/08/Ukraine-Monthly-Operational-Update_July_2022.pdf.
32. Хоча Загальна декларація прав людини не є обов'язковим міжнародним договором, її положення вважаються частиною міжнародного звичаєвого права.
33. Хартія згадується тут з урахуванням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та зобов'язання гармонізувати українське законодавство із законодавством ЄС.
34. Стаття 11(1).
35. ДМС у своїй публікації у Facebook зазначила, що можливість подати заяву на міжнародний захист поки що є лише теоретично можливою. [https://www.facebook.com/dmsu.gov.ua/posts/pfbid02quDmmJPoLkm5usqybHJ1RR5EwW6xpAhHap4kHfvItow5VdYE7d8wrVyUk2SsC38I?__cft__\[0\]=AZWhokeo07CcvuogzV_kC62nzf4I9iFkJHzUkey6wJIWIAMkkTHSOBHI6PICKtuh-kIvHzOszHWsgrU5svIzSv306hLL_m3LiNXvURRF0mPeUua1UBVkgbfiMnp5diRpFu-v4ZxBlqOJFnzv78vFMnpQ&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/dmsu.gov.ua/posts/pfbid02quDmmJPoLkm5usqybHJ1RR5EwW6xpAhHap4kHfvItow5VdYE7d8wrVyUk2SsC38I?__cft__[0]=AZWhokeo07CcvuogzV_kC62nzf4I9iFkJHzUkey6wJIWIAMkkTHSOBHI6PICKtuh-kIvHzOszHWsgrU5svIzSv306hLL_m3LiNXvURRF0mPeUua1UBVkgbfiMnp5diRpFu-v4ZxBlqOJFnzv78vFMnpQ&__tn__=%2CO%2CP-R).
36. Міграційна служба тимчасово призупиняє роботу власних інформаційних систем. Державна міграційна служба України. <https://dmsu.gov.ua/news/dms/12512.html>.
37. Міграційна служба відновлює надання адміністративних послуг. (15 березня 2022). Державна міграційна служба України. Отримано 12 жовтня 2022 року з <https://dmsu.gov.ua/news/dms/12509.html>.
38. Документ шукача захисту, виданий українською владою.
39. Письмове свідчення R2P від 13 жовтня 2022 р.
40. Стаття 8(4).
41. Стаття 8(9).
42. Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони державного кордону України № 7475. Верховна Рада України. Отримано 3 лютого 2023 р. з http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74393.
43. Верховний комісар ООН у справах біженців. Refworld | Коментарі УВКБ ООН щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони державного кордону України». Refworld. <https://www.refworld.org/docid/639b185e4.html>.
44. Тим не менш, є деякі винятки з цього правила. Див. J. C. Hathaway (2005). The Rights of Refugees under International Law (1st ed.). Cambridge University Press, p. 708.
45. Верховний комісар ООН у справах біженців. (nd-c). Refworld | Позиція УВКБ ООН щодо повернення в Україну. (ENG). Refworld. <https://www.refworld.org/docid/621de9894.html>.
46. ECRE, Інформаційний лист – Заходи у відповідь на прибуття переміщених осіб, які тікають від війни в Україні, 24 листопада 2022 р. (ENG). <https://ecre.org/wp-content/uploads/2022/12/ECRE-Update-November-2022-Implementation-of-the-TPD.pdf>.
47. Письмове свідчення R2P від 13 жовтня 2022 р.
48. Стаття 10 Закону про біженців.
49. Письмове свідчення ROKADA від 13 жовтня 2022 року та письмове свідчення R2P від 13 жовтня 2022 року.
50. Чугуїв – місто Харківської області, яке з 24 лютого 2022 року піддається постійним артилерійським і ракетним обстрілам.
51. Стаття 13(2).
52. Обсяг поняття «власної країни» є ширшим, ніж поняття «країна громадянства», яке може охоплювати інші категорії довгострокових резидентів. Для отримання додаткової інформації див.: CCPR General Comment No. 27: Article 12 (Freedom of Movement), <https://www.refworld.org/docid/45139c394.html>.
53. Письмове свідчення R2P від 13 жовтня 2022 р. HIAS & R2P. (2023). «Вони сказали, що нічим не можуть мені допомогти...» Труднощі, з якими стикаються шукачі захисту та біженці, які тікають від війни в Україні до ЄС. <https://hias.org/wp-content/uploads/EU-report-NUASR-EN-web-24.0124.pdf>.
54. Постанова КМУ «Про затвердження зразка, технічного опису та порядку видачі посвідчення особи на повернення в Україну» №285 від 5 квітня 2017 р.
55. Там само, стаття 14.
56. Відповідь Міністерства закордонних справ України на запит на публічну інформацію від 05.05.2022 №417.
57. Стаття 2 (1) МПЕСКП зобов'язує кожну державу-учасницю вживати необхідних заходів «у максимальних межах наявних ресурсів».
58. Стаття 11.
59. Статті 17, 21-24.
60. УВКБ ООН. (березень, 2021). Біженці та шукачі захисту. Тематичне оновлення. Україна. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/03/2021-03-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update_FINAL-1.pdf.
61. Коаліція неурядових організацій. (2018). Проміжний звіт «Стан дотримання прав біженців, шукачів захисту та осіб без громадянства в Україні». <https://drive.google.com/file/d/1Wzb9oYJduyjbOZ33LUY9fCAm8mHT5m4H/view>.
62. УВКБ ООН. (березень, 2021). Біженці та шукачі захисту. Тематичне оновлення. Україна. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/03/2021-03-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update_FINAL-1.pdf.

63. УВКБ ООН. (2021, березень). Біженці та шукачі захисту. Тематичне оновлення. Україна. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/03/2021-03-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update_FINAL-1.pdf.
64. Письмове свідчення Благодійного Фонду «Рокада» (ROKADA) від 13.10.2022.
65. Ось, наприклад, оголошення про гуманітарну допомогу для ВПО, взяте з обласного ЦНАП: Програма грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам, які не отримали міжнародну грошову допомогу від інших гуманітарних організацій. Центр надання адміністративних послуг у Рівному. Отримано 4 червня 2022 року з https://www.cnapr.gov.ua/news/2022/poslugi_cnapu_pid_chas_dii_voennogo_stanu_kopiya. Перелік необхідних документів не включає ні довідки про звернення за захистом, ні документів біженців та осіб, які потребують додаткового захисту.
66. Послуга надавалася киянам протягом березня та квітня 2022 року.
67. Соціальна допомога. (nd). УВКБ ООН. <https://help.unhcr.org/ukraine/support-programmes/social-assistance/> (ENG).
68. Листопад 2022. Інформація надана R2P УВКБ ООН в Україні.
69. Стаття 13.
70. УВКБ ООН. (1 січня 2020). Індивідуальна допомога в захисті (IPA) для визнаних біженців, шукачів захисту та осіб без громадянства (IPA-RAS) в Україні. (ENG). <https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2020/05/Individual-Protection-Assistance-standard-operating-procedures.pdf>.
71. Приблизно 608 євро. У січні 2022 року середня зарплата в Україні становила 14 577 грн (приблизно 406 євро), джерело: Держстат: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/reg_zp_m/reg_zpm_u/arh_zpm_u.htm.
72. Згадані НУО є партнерами УВКБ ООН.
73. Мінімальна заробітна плата становить 6700 грн. У січні 2022 року середня зарплата в Україні становила 14 577 грн, джерело: Державна служба статистики: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/reg_zp_m/reg_zpm_u/arh_zpm_u.htm.
74. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо працевлаштування іноземців та осіб без громадянства в Україні. Офіційний портал Верховної Ради України. Отримано 17 жовтня 2022 р. з http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72561.
75. Наприклад, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права чи Європейська конвенція з прав людини.
76. Винятки здебільшого стосуються права голосу.
77. Україна ратифікувала цю Конвенцію 7 березня 1969 року.
78. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», Стаття 6.
79. Тематичний огляд УВКБ ООН. (червень 2019,). УВКБ ООН. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2019/06/2019-06-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update-FINAL_UKR.pdf або Тематичний огляд УВКБ ООН. (квітень 2018). УВКБ ООН. <https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2018/05/2018-04-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update-FINAL-UA.pdf>.
80. УВКБ ООН. (березень 2021). Біженці та шукачі захисту. Тематичне оновлення. Україна. (ENG). https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/03/2021-03-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update_FINAL-1.pdf.
81. Незалежна медійна рада. (nd). Дискримінація та ксенофобія у висвітленні теми біженців у Яготині. Отримано 4 квітня 2016 р. з <https://mediarada.org.ua/case/dyskryminatsiya-ta-ksenofobiya-u-vysvitlenni-temy-bizhentsiv-u-yahotyni/>
82. Письмове свідчення ROKADA від 13.10.2022.
83. Стаття 31.
84. Рекомендації щодо застосовних критеріїв і стандартів щодо затримання шукачів захисту та альтернатив затриманню. (2012). УВКБ ООН, Агентство ООН у справах біженців. (ENG). <https://www.unhcr.org/publications/legal/505b10ee9/unhcr-detention-guidelines.html>.
85. Ukraine: On the Margins. (29 листопада 2005,). «Human Rights Watch», <<https://www.hrw.org/report/2005/11/29/ukraine-margins/rights-violations-against-migrants-and-asylum-seekers-new-eastern>>.
86. Благодійний фонд «Право на захист», Благодійний фонд «ROKADA», Десяте квітня, Neeка, Інститут безгромадянства та інклюзії та Європейська мережа безгромадянства (грудень 2020). Стан дотримання прав біженців, шукачів захисту та осіб без громадянства в Україні.
87. Див. Нур та інші проти України (заява № 77647/11, 16 липня 2020 р.), Турдіходжаєв проти України (заява № 72510/12, 18 березня 2021 р.).
88. Державна міграційна служба України. (грудень 2021). Показники діяльності Державної міграційної служби України за 2021 рік. Державна міграційна служба України. https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2021_12.pdf рядок 49.
89. Державна міграційна служба України. (червень 2022). Показники діяльності Державної міграційної служби України за 6 міс. 2022. Державна міграційна служба України. https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2022_6.pdf рядок 49.
90. Відповідь ДМС на запит Право на захист (R2P) на публічну інформацію 30.09.2022 №3ПІ-ОРГ-241-22.
91. Мігранти, шукачі захисту замкнені в Україні. (2022, 4 квітня). Human Rights Watch. (ENG). <https://www.hrw.org/news/2022/04/04/migrants-asylum-seekers-locked-ukraine>.
92. Там же.

93. Профіль імміграційного утримання в Україні. (2022, 15 грудня). Глобальний проєкт із затримання. (ENG). <https://www.globaldetentionproject.org/countries/europe/ukraine>.
94. R2P запит на отримання публічної інформації до ДМС, 22.09.2022, №1160.
95. Відповідь ДМС на запит R2P про надання публічної інформації 30.09.2022 №ЗПІ-ОРГ-241-22.
96. А саме: довідку про звернення за захистом, посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, документ біженця для виїзду за кордон та проїзний документ особи, яка потребує додаткового захисту.
97. Див. розділ 3 «Доступ до прав і засобів до існування».
98. ROKADA, Десяте квітня і R2P.

HIAS

HEADQUARTERS

ГОЛОВНИЙ ОФІС 1300
Спрінг Стріт Суїт 500
Сілвер Спрінг, MD 20910
301-844-7300

 /HIASrefugees
 @HIASrefugees
 @HIASrefugees
 /hias

info@hias.org
hias.org

HEADQUARTERS

ГОЛОВНИЙ ОФІС Вул.
Григорія Сковороди
21/16 04070
+38 (044) 337 17 62

 /right2protection
 @R2Protection
 @right2protection
 /right2protection

r2p@r2p.org.ua
r2p.org.ua